

Första arbetsmomentet var att bilda ned det gamla cementbruket med bilhammare. Det satt som berg. En sandblästrare kom för att blåstra väggen. Sedan skulle alla utfall, håll i väggen, fyllas ut med grundningsbruk av naturlig hydraulisk kalk.

Därefter lades ett svagare kalkbruk på för utstockning, som ökar tjockleken på fasaden.

På stora bilden till vänster Sune Nilsson, Karl-Johan Olsson, Eva Ramel, Cristina Nordström Järpedal, Evald Jon Ström, Thomas Clementz och Markus Ström Karlsson.

Evald Jon Ström, pensionär från Oslo, tog med barnbarnen Markus och Thomas på lärovrkt lägeröventyr.

Sommaren slutade PUTSLUSTIGT

När kyliga sommaren övergår i efterlängtad semesterväder finns det entusiaster, de som hellre blandar kalkbruk, murar, putsar och renoverar järnfönster. Magneten är byggnadsvårdslägret vid Tomarps Kungsgård.

TEXT Monica Strandell FOTO Monica Strandell

Tre brukblandare snurrar framför kungsgårdens gamla magasin från 1897 i rött tegel. Det ryker från kalksäckar som töms i blandare. De elva deltagarna - i ovanligt nedstämt snickarbyxor - rör sig som flitiga myror på byggarbetsplatsen medan solen bränner. De utbildas av de erfarna byggnadsvårdarna Theodor Blomkvist och Marcus Bilker, med vana från tidigare läger.

Årets byggnadsvårdsläger, som årligen arrangeras av Svenska Byggnadsvårdsföreningen, i samarbete med Statens fastighetsverk, pågår de två första veckorna i augusti. Denna gång i en annorlunda miljö - en kungsgård i sten med rötter i dansk medeltid i Kvidinge, några mil nordost om Helsingborg. Fokus ligger på naturligt och traditionellt kalk i murbruk, puts och färg samt järnfönster. Tegelbyggnadens mest väderutsatta västsida har tidigare varit putsad

med cementbruk och deltagarnas huvuduppgift är nu att reparera och återställa den på ett korrekt sätt. Men först blir det studiebesök hos Mälarkalk, ett familjeföretag i Hyllinge, som levererar naturlig hydraulisk kalk från Frankrike. NH-kalk härdras med vatten i stället för med luft och är en naturprodukt som är lämplig i byggnadsvård. Denna kalk har producerats i Saint-Astier sedan år 30 före Kristus, industriellt sedan 1851 på samma plats.

Lägerledaren Christer Erlanson hoppar in i arbetet där det behövs. Hans intresse för kulturvård väcktes efter pensionen, som inte hindrar honom från att jobba. Det är han som lagar alla luncher och fixar fika för att ge kursdeltagarna arbetet.

- Det går knappt att slita dem från arbetet när maten är klar, säger Christer.

Byggnadsvårdslägret har lockat sex kvinnor och fem män. Det är vitt skilda personer; allt från en pensionerad norsk advokat till en IT-konsult som längtar efter en handfast motvikt i tillvaron.

Marcus Bilker visar Eva Ramel hur hon kan laga tegelväggen.

Efter grundningen spikades putsnät upp på fasaden och väggarna spritsades

Theodor Blomkvists verktygsväska från USA

Guðrun Svensson och Cristina Nordström Järpedal

Järnfönstren målades med mörka, en linolja-serad färg

Lena Lindqvist med hunden Agnes och Guðrun Svensson äter lunch

Marcus Bilker är från trästaden Ekeby där han gick i lära hos äldre målare som kunde de gamla måleri-teknikerna.

Cristina Nordström Järpedal från Vara deltog i det första byggnadsvårds-läget i Sverige 1992. Men det är först i år när hennes son har fyllt 14 år, som hon har kunnat vara borta i två veckor på semester. Hon var tidigare textil-ingenjör på Saab men skolade om sig och är nu egenföretagare inom traditionellt byggnadsmåleri. Hon saknade utbildning om kalk och sökte sig därför till årets läger.

Det visar sig att flera av deltagarna ser en avgörande poäng i att få bekanta sig med specialverktyg som murslevar, rivbrädor, kanitzer och snutar av teak. Mona Eriksson, byggnadsantikvarie bosatt på Gotland, lyser upp i hela ansiktet när hon talar om verktygen och hur de fungerar »en nivå över fönster-skrapar«. Och hon är inte ensam.

– Murarslevorna är fantastiska! utbrister Ewald Jon Ström,

pensionär från Oslo som med eget historiestress tagit med barnbarnen Markus Ström Karlisen, 14 år, och Thomas Clementz, 15, på lägeraventyr.

Guðrun Svensson vet redan vad hon ska önska sig i julklapp. – Jag vill ha Stora Berta, som jag kallar domkraften som vi använde för att lyfta upp golvbjälkarna, säger hon och varnar samtidigt för för tigersågar och högryskivvättar som omedvetna män kan förstöra kulturvärden med.

Guðrun Svensson hör till lägerveteranerna. Årets läger bör vara hennes åttonde, om hon minns rätt. Hon har dessutom varit på byggnadsvårdsläger i Frankrike tre gånger. Där ordnar frivilligorganisationen Rempart 150 byggnadsvårdsläger om året. Det är en förebild för Sverige. Att hugga granit och sandsten till ett gotiskt fönster i en kyrkoruin och bygga en ektrappa i en bastion finns på Guðruns meritlista.

När de två lägerveckorna är slut kan de sammanfattas som roliga och lärorika veckor med tungt arbete.

Lärlingarna hann slamma valvbenet, ett fundament till ett 1500-talsvalv i själva borgen på kungsgården.

– Vi använde ett italienskt kalkbruk framtaget av Mapei, Rinzaffo och Antique, som är hårdigt mot salt och som blandades i lertegel på 1300-1400-talen. Jag har provat det i Malmö med stor framgång under sju år, berättar Theodor Blomkvist.

Men hela fasaden hade inte göra klar eftersom det kom till andra arbetsuppgifter i stället.

– Som vanligt hände det sådant som inte är planerat. När innerväggen skulle putsas och första golvbrädan togs bort upptäckte vi att golvbjälkarnas ändar var ruttna och därför hade sjunkit ned 15 cm. Vi kapade bort det ruttna, tjärade ändarna och lyfte upp golvbjälkarna med domkraft så att de kom i nivå och lade sedan tillbaka golvbrädorna. Ett järnfönster gick sönder när det ramlade ut och en smed kom för att laga det.

Lägerdeltagarna gjorde också några prov som Statens fastighetsverk, kungsgårdens förvaltare, ska följa under kommande år.

Mathias Stenström har som teknisk förvaltare av Tommarps kungsgård själv lärt sig mycket om kalkbruk och puts som han har direkt nytta av i jobbet på Statens fastighetsverk.

– Lyckan som uppstår när man lär sig något nytt och gör något rejält med händerna är obetalbar. De flesta är nybörjare när de kommer men bara efter några dagar händer det något. Vi ser hur folk utvecklas på väldigt kort tid. Internetet sveisar samman och det kan uppstå magi vid middagsbordet i kvällsolen, säger Mathias Stenström. *

FOTNOT: Den som vill åka på byggnadsvårdsläger kan hämta mer information och anmäla sig via Svenska byggnadsvårds-föreningens webbplats www.byggnadsvard.se